

elle s'engage à observer strictement les décisions à cet égard ».

Յուզումը սաստիկ եղաւ բնականաբար, մանաւանդ Փոքր զինակցութեան կողմէ:

19դ յօդուածին հակադիր՝ ցոյց տրուեցաւ Ազգ. Ընկերակցութեան 10դ յօդուածը այսպէս խմբագրուած. «Les membres de la Société s'engagent à respecter et à maintenir contre toutes agression extérieure l'intégrité territoriale et l'indépendance politique présente de tous les membres de la Société. En cas d'agression, de menace ou de danger d'agression, le Conseil avise aux moyens d'assurer l'exécution de cette obligation ».

Այս 10դ յօդուածը երկիրներու ամբողջութեան վրայ կը խօսի միայն յարձակման պարագային, բայց ոչ ի տես նոյն դաշնագրին ուրիշ յօդուածի մը՝ գործադրութեան մասին: Լրջութիւնը կը պահանջէ որ այս երկու յօդուածներն իրարու ընդդիմակաց չըլլան:

Երրեակ Փոքր զինակցութիւնը շատ աղմկեց այս պարագային, ժողովներու՝ իր մասնակցութիւնը բացարձակ պայման

* * * Թերթը մամուլին յանձնած էինք արթէն երբ Յունիս 8ի ներագիրներն հաղորդեցին թէ Չորսերու դաշնամքն ստորագրուած էր Հռոմի մէջ չորս մէծ պետութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ: Այս մասին հաւանօրէն անդրադառնամք մեր յաջորդ տեսութեամբ:

Բնակչութեան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Դրամատիրութիւնը որ իբր սկզբունք ունի անհատական սեփականութիւնն ու արտադրութեան անիշխանականութիւնը, նման է հինգած և ժանգոտած մեքենայի՝ անկարող գոհացում տալու ներկայ ընկերային պահանջներուն:

Արտադրութեան անիշխանականութիւնը ծնունդ կու տայ գերարտադրութեան եւ տնտեսական տագնապի: Արդի տնտեսական գրութիւնը ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ ասպարէզ մը, ուր տեղի կ'ունենան տըն-

դնելով: Բայց ի՞նչ ըսելու է երբ սոյն չորս պետութիւնները երկար տարիներ ենթարկուեցան մեծ պետութեանց գեսպանաժողովներուն և ըստունեցան անոնց վճիռներու:

Դարձեալ միայն չորս պետութիւնները վճաբեցին հաստոցումներու հարցը, Աւաշինկթընի զինականակութիւնը և այլն, ու միւսներն հպատակեցան:

Նոյնիսկ Ռուգուելթ պարագերու հիմնական ուսումնասիրութեան մը համար չորս մեծ պետութիւնները – Անգլիա, Գաղղիա, Գերմանիա և Խտալիա – հրաւիրեց առանց այսու վիրաւորել ուղելու Ազգ. Դաշնակցութիւնը:

Միայն զինուորական դաշինք կապող ժողովուրդները կ'ընդդիմանան չորսերու համաժողովի և Մուսոլինեան առաջարկին որ անշուշտ իր մէջ ունի հաւասարակշիռ ուժեր ստեղծելու գաղափարը, որ չի կը ըլլալ եթէ ոչ ազատագրելով պարտեալ պետութիւնները:

Անտարակոյս քիչ ատենէն պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ ձեռվ և բարեփոխութիւններով պիտի ընդունով առաջարկ մը՝ որ Վերսայի դաշնագրէն անկիւնաբար մը եւս կը խախտէ:

Երրեակ Փոքր զինակցութիւնը շատ աղմկեց այս պարագային, ժողովներու՝ իր մասնակցութիւնը բացարձակ պայման նախուած է:

Բնակչութեան այս պատճենը 1925-ին և 34 % 1931-ին սմզլիա . . . . 9 % 1926-ին և 18 % 1932-ին Մ. նախամզմեր . 13 % 1928-ին և 26 % 1931-ին Սատրալիա . . . . 1 % 1926-ին և 27 % 1932-ին

Բնակչութեան այս պատճենը 1928-ին և 365 միլիոն, 1931-ին գերմանիա . . . . 1,115 » ումզմ մարդ 1928-ին և 2973 » 1931-ին Սագլիս . . . . 51,5 » սթերլիմ 1924-ին և 120 » 1932-ին Մ. նախամզմեր . 300 միլիոն տուար 1932-ին

Իսկ անգործներուն յատկացուած պետական նպաստը:

Պետք են բոլոր սպրկիկ հոպիտները ուրոնց պաշտպան կենալ կը ձեւացնեն մարդկային հսկայ հաստուածին՝ և իրենց բերենք կը լսուի ամէն օր այնքան բարեցարկամութիւն որ կարծես ճշմարիտ առաքեալներ են մարդասիրութեանն, և կը քարոզենքն ընդհանուրին շահի գերակայութիւնը: Զէ որ արդի աղետեալ բանուորութիւնը աշխարհիս մեծամասնութիւնն է եւ իրենց փորբամասնութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ կայ մէկ միլիոն լման անգործ: Խոտակոյ մէջ կայ երեք միլիոն և նոյնչափ կէս անգործ: Անգլիոյ մէջ հինգ միլիոն անգործ և նոյնչափ գրեթէ

գերարտադրութիւնը արտադրութեան անիշխանականութեան արդիւնքը չէ, որ

ծնունդ տալով տնտեսական և բարոյական տագնապի, սալայատակներու վրայ կը նետէ հարիւր հազարար բանուոր՝ դատապարտելով զանոնց անգործութեան և անմիջական թշուառութեան:

Այսօր անգործներու թիւը այնքան մէծ ցածրէ ու հսկայացած է որ ողորմութեամբ եղած նպաստը անկարող է անոնց փոքրագոյն պիտոյքներուն գոհացումն տալու:

Տարօրինակ չէ, արդարեւ գիտել թէ, մինչդեռ անդին հսկայ գործատուններուն անիւնները կասած են իրենց խոլ գնացքին մէջ, զղալով կարծես իրենց արդիւնաբերութեան վրայ, հոն փողոցներու մայթերուն լճացող անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ: Մինչդեռ անդին սուրճ և ցորեն ածուխի տեղ կը վառեն՝ սպասումի անկարելիութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ, սովամահ մարդկային հսկայ կոյտ մը իր իւղերուն մէջ եփուիլ կը ջանայ: Եւ բոլոր այս թշուառութեան և անտրամաբան կացութեան պատճառը արդի տընտեսական ժանգուած և հինցած մեքենան է: Եւ յուսակտուր բանուորութիւնը այս աղիողորմ իրերու կացութենէն շփոթած, կամ իր խորքին մէջ կը սնուցանէ ծայրայի զաղափարներու շարք մը, պատասելով քաղաքական պատերազմ, և կամ աւելի կարճ ճամբան ձեռք առնելով երբ բոլորովին անկարելիութեանց մէջ կը գտնուի: Կը դիմէ դէպի ի անձնասպանութիւն:

Ո՞ւր են բոլոր սպրկիկ հոպիտները ուրոնց պաշտպան կենալ կը ձեւացնեն մարդկային հսկայ հաստուածին՝ և իրենց բերենք կը լսուի ամէն օր այնքան բարեցարկամութիւն որ կարծես ճշմարիտ առաքեալներ են մարդասիրութեանն, և կը քարոզենքն ընդհանուրին շահի գերակայութիւնը: Զէ որ արդի աղետեալ բանուորութիւնը աշխարհիս մեծամասնութիւնն է եւ իրենց փորբամասնութիւնը:

Յորչափ արտադրութեան անիշխանականութիւնը գոյութիւն ունի՝ գոյութիւն պիտի ունենայ գերարտադրութիւնը, ցորչափ սպառումը և արտադրութիւնը իրարու չետ անհամաձայն են՝ պիտի ծնին տագնապի: Եւ երբ սպասումը նուազի ու դժուարանայ՝ մեքենաները կը կասին, գործատունները կը պարուին և մայթերուն վրայ բանուորութեան երես կը տեսապատճեն անգործ և նոյնչափ գրեթէ

կէս անգործ: Գերմանիոյ մէջ կայ վեց ու կէս միլիոն անգործ և անկէ աւելին կէս անգործ: Միացեալ նահանգներուն մէջ 10 միլիոն անգործ և անկէ աւելի կէս անգործ: Կը տեսնէ՞ց թիւերու պերճականութիւնը:

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը Ժընեվի մէջ կը հաշուէ, իրը արձանագրուած և նպաստած անգործ, քան երկիրներու համար 24 միլիոն: Այդ անգործներուն մէկ տարուան աշխատակարձը կը բարձրանայ 525 միլիառ ֆրանքի, զրամագլուխի՝ որ ի վիճակի է տարի մը սնուցանել 72 միլիոն մարդ, զգեստաւորել մէկ միլիոն անհատ, կառուցանել 750,000 բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ: Մինչդեռ անդին սուրճ և ցորեն ածուխի տեղ կը վառեն՝ սպասումի անկարելիութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Տարօրինակ չէ, արդարեւ գիտել թէ, մինչդեռ անդին հսկայ գործատուններուն անիւնները կասած են իրենց խոլ գնացքին մէջ, զղալով կարծես իրենց արդիւնաբերութեան վրայ, հոն փողոցներու մայթերուն լճացող անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ: Մինչդեռ անդին սուրճ և ցորեն ածուխի տեղ կը վառեն՝ սպասումի անկարելիութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր կը ստուարանայ:

Աշխատանքի բանուորութեան պատճառաւ, ասդին աղցարակի խրճիթներու մէջ միլիոն անգործ անգործ բանուորութեան բանակը օրէ օր

Առարկեցին ժամանակ մը և գեռ այսօր կ'առարկեն թէ տնտեսական տագնապը ո՛չ մէկ առընչութիւն ունի գրամատիրական դրութեան հետ, այլ նա ծնունդն է մեքենապաշտութեան (machinisme) :

Մերենապաշտոթիւնը տեղի տուաւ գործարանատէրերուն հիմնական բաժարարութիւն (rationalisation) կատարել, որով կը նուազէր ձեռքի աշխատանքը և կ'աւելնար արտադրութեան քանակը:

Սակայն ո՞ր գործարանատէրը բաժարաւ-
րեց իր ձեռնարկը (entreprise) երբ անկէ
ծնելիք շահը աւելի ցած էր ցան առանց-
բանաւորման : Հետեւաբար գործարանա-
տէրը իր շահը մեծցնելու համար էր որ
ձեռնարկեց բաժարարումի և ոչ թէ աշ-
խատաւորութեան շահը : Եւ ով է տուեր
այդ մենաշնորհեալներուն այդ իրաւասու-
թիւնը՝ եթէ ոչ արդի տնտեսական կարգ
ու սարքը : Հետեւաբար մեքենապաշտու-
թիւնը յանցանք չունի մարդկային այդ
ոճիրին մէջ , այլ ընդհակառակն կընայ
մեծամեծ բարիքներ ծնիլ եթէ ան գոր-
ծազրուի ի նպաստ համաշխարհային ըն-
կերութեան :

Եթէ երբեք մեքենապաշտութիւնն ըլլար
պատճառը գերատազրութիւն , պէտք էր
ջնջել զայն , և զայն ջնջել կը նշանակէ
կեցնել զիտութեան յառաջխաղացումը ,
կը նշանակէ մնալ հին հին կերպերու մէջ ,
կը նշանակէ սանձել քաղաքակրթութեան
գնացը , վերջապէս կը նշանակէ թողուլ
մարդկութիւնը իր նախնական թշուառու-
թեան մէջ : Եւ կարելի՞ է . ո՞չ : Այլ պէտք
է փոխել արդի տնտեսական զրութիւնը ,
ջնջել արտազրութեան անիշխանականու-
թիւնը և ստեղծել կառավարեալ տնտե-
սականութիւն մը (économie dirigée) :
Մի քանի թիւեր մեքենապաշտութեան յաղ-
թանակներուն և յառաջխաղացումի մասին :

Միացեալ Նահանգներու մէջ 1919էն
1927 արտադրութեան յաւելումը եղաւ
հետեւեալ համեմատութեամբ.

Ածուխը բարձրացաւ	.....	100 £ն	140 £
Հիւսուածեղէնները՝	.....	100 £ն	142 £
Երկաթագործութիւնը՝	...	100 £ն	129 £

Երկաթուղին՝	100 ₾ն	112 ₷
ԳԵՐՄԱՆԻԱՅ մէջ 1924 Ին	1927 Ին	
Բրդեղնները	100 ₾ն	108 ₷
Ածուխը	100 ₾ն	180 ₷
Երկաթը	100 ₾ն	190 ₷
ԱՆԳԼԻԱՅ մէջ 1924 Ին	1928 Ին	
Երկաթ և պողպատ	100 ₾ն	121 ₷
ՄԵՐԵՆԱԿԱՆ և նաւային		
Հինութիւնները	100 ₾ն	116 ₷
Ածուխը	100 ₾ն	127 ₷

Եւ հիմա Ժընեվի մէջ կը կարծուի ան-
գործութիւնը նուազեցնել կամ ջնջել,
աշխատութեան ժամերը բիչցնելով։ Կ'ա-
ռաջարկուի որ փոխանակ բանուորը շա-
բաթական 48 ժամ աշխատելու՝ պէտք է
աշխատի 40 ժամ նոյն աշխատավարձով։
Ասիկա լուծում մըն է, բայց ո՞չ տեւական։

Մէկ անգործ կը նշանակէ՝ քաղցի մատ-
նուած չորս – հինգ անհատ։ Յիսուն մի-
լիոնէ աւելի անգործներ գոյութիւն ունին
աշխարհի վրայ, որ կը նշանակէ 200էն
250 միլիոն աղետեալ՝ մարդկային ընկե-
րութեան մէջ։ Ասիկա բաւական պատճառ
մը չէ արդեօք վճռական բայլ մ'առնելու
դէպ ի մարդկային բարօրութիւն։

Այս գժնդակ կեանքի կացութիւնը կը
ծնի բարոյական դժոխային տագնապ մը
ընկերութեան մէջ։ Գործազուրկ բանուոր-
ներու բանակը հետզհետէ մեծնալով, և
արդի տնտեսական տագնապը լուծում
չգտնելով, իր սրտին մէջ կը սնուցանէ
ծայրայեղ գաղափարներու շարք մը՝ որ
անօրինակ ընդունելութիւն կը գտնէ և կը
պատրաստէ քաղաքական մեծ ցնցում մը։
Բանուորութիւնը յուսակառուր, պատրաս-
տակամ կը հետեւի բոլոր մոտային հո-
սանիքներուն, ըլլան տրամաբանական թէ-
ո՛չ, բաւական է որ պարունակեն անմի-
ջական բարօրութեան խոսառումներ։ Ան-
հետզհետէ վատահութիւն կը գոյացնէ եւ

սեփական ուժին վրայ և կը շտապէ կազմակերպութիւն զօրաւոր ճակատի մը վրայ վերջ տալու համար սա անել զրութեան և ունի մէկ նշանաբան և օրակարգ. «Եթէ չկայ ո՞չ հաց և ո՞չ աշխատանք կայ վրէծ»

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՄԻՒԹԱՐ ԱԲԲԱԶՈՐ ՏՕՆԵ

Բ Ա. ՂԱԶԱՐ

Ապրիլ 27 ամէն տարի նուիրական սրբութեամբ կ'անցնի Սվիթքարեան ըոլոր հաստատութեանց մէջ. մեծ և անմահ մեր Հիմնադրին առ Աստուած փոխման տարեգարձն է : Այդօրուան նուիրագործումը իր յատուկ և դասական ձեւն ունի Ս. Ղազարու մէջ :

Ապաւոտ, վանքին սրբանուէր լուռթեան ծաղիկներու և խունկի բուրգումներուն մէջ կը մատուցուի Ս. Զոհք։ Ամբողջ միաբանական Ուխտու և Մ. Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութիւնն հոն է։ Պատարագէն վերջ ամէնքն ամփոփուած են Մխիթարայ ձեռակերտ հոյակապ ու թանկագին մատենադարանի գահինին մէջ, լուռ և խորհրդածու դէմքերով՝ հանդէս նոյնինքն մէծ և անմահն Մխիթարայ անդրիին որ վեհ ու սրբազն խորհուրդներ միայն կը ներջնէ։ Ակումբին կը նախազահէ Ուխտիս Գեր

Աբբահյարք: Եւ ահա բեմէն, կարծես Միխթա-
րայ անդրին հոգեւորելու չափ խանդով՝ իւ
ձայնը կը լսենք նորընծայ քահանաներէն Հ
Պէտրոս Ճիշմէնեան՝ նրուն վիճակուած է աւան-
դական մեծ ու զասական ներբողն յօրինե-
Միխթարայ: Ան կը ներկայացնէ մեզի Հիմնա-
գիրը «Ապրագապետ և Դաստիարակ» բնաբանի-
տակ: 184դ ներբողն է այդ որ տեղի կ'ունենա-
անմահին շիրմին քով: Իր պարզ ու զասական
կերպարանքին մէջ սրբազն խորհրդաւորու-
թիւն մ'ունի այդ ակումբը, ուր ամէն ոք կ'
խորանայ, կը թաղուի Միխթարայ հոգեկան
ամբաւ գեղեցկութեան և մեծութեան մէջ, նոր
լոյս և նոր հուր ամփոփելու տենչանքով, յա-
ռաջացնելու անմահ Զաստառութիւնը որուն հի-
մերը դրած է լուսանորոգը՝ Տիրամօր անձա-
«Քոիսի»ին վրայ:

Խնճոյքի պահուն Մուրաստ-Ռափայէլեան սա
ներէն մին՝ յանուն վարժարանին աշակերտու
թեան՝ զմայլանքի, սիրոյ և երախտագիտութեան
դրուատիք մը կը յօրինէ Միկիթարայ և ի
գործին համար։

ՄԻՒԹՅԱՐ - ՄՈՒՐՈՍ - ՈՍՓՈՅԵԼԻ
ԵԽ ՆԱՀԱՏՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ.
Մ. - ՈՍՓՈՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԵԶ

Ապրիլ Յօին, Ուխտիս հայրերուն և աշակերտութեան և վենետահայ փոքրիկ գաղութին, ինչպէս նաեւ եկեղեցական և քաղաքական բարձրաստիճան անձեռու ներկայութեան տօնուեցան Մ. - Ռափ. վարժարանին մէջ՝ այդ քառեակ նույիքականութիւնները այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ՝ որ համակ խունկ և պաշտամունք կը բռուէր:

Ճոխ էր յայտագիրը գրական - երաժշտական, ընտիր արտասանութիւններով, ուղերձներով և բանախօսութիւններով՝ խանդավառ աշակերտութեան կողմէ:

Հ. Խօրկաննեան, Վ. Ուլունինեան, Վ. Թիւթիւննեան, Գ. Ծառմանեան և դեռ ուրիշներ վստահ շեշտով և զգացումի զեղումով տարփութեցին անմահ Մխիթարը և իր հոգիէն բխող դարաւոր հոսանքը լոյսի և Զերմութեան հայսեռունդին կրթութեան համար:

Մի թարայ անուան զուգեցին Մուրատի և
Ռափայէլի անունները, երախտազիտութեան ան-
սեղը՝ արտայալութիւններով։

Արտասահնողներու և ընթերցողներու մէջէն
կարկառուն էր Յակոբ Ազամեան պատանին, որ
ինամուած ու նրբիմաստ ներքող մը հիւսեց
երախայրիք մը որ խսկապէս խոստումալից էր Յն
կը պարզէր մեր առջեւ Միթարայ խոնարհ
ծագումը և անոր վերելքը դէպ ի հոգեկան ան-
մատոյց բարձրութիւններ, ուսկից կը ճառա-
գայթէր ամբողջ Հայութեան՝ կրօնքի և հայրե-
նական սէռո:

Ուսուցչական խումբէն Հ. Ե. Փէջէկիհան մեր
Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակն ոգեկոչեց
վերյիշելով սեղմ բայց կարմիր գծերով ուղին
զոր կարեցին անոնք, և Գողգոթան ուր զիտցան